

on-line >>> www.alnari.rs
mail to >>> office@alnari.rs

Naziv originala:
Arturo Pérez-Reverte
EL ASEDIO

Copyright © 2010 by Arturo Pérez-Reverte
Translation Copyright © 2012 za srpsko izdanje Alnari d.o.o.

ISBN 978-86-7710-863-2

GOBIERNO
DE ESPAÑA

MINISTERIO
DE CULTURA

Esta obra ha sido publicada con una subvención
de la Dirección General del Libro, Archivos y
Bibliotecas del Ministerio de Cultura de España

Ovo delo objavljeno je uz pomoć
Glavne uprave za knjigu, arhive i biblioteke
Ministarstva za kulturu Španije

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od
drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u
potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva
životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

Arturo Peres-Reverte

OPSADA

Prevela sa španskog
Milica Maletić

alnari
PUBLISHING

Beograd, 2012.

Hoseu Manuelu Sančezu Ronu,
amicus usque ad aras.

Ako je reč o prodiranju u tajne prirode, veoma je važno znati da li nebeska tela utiču jedna na druge međusobno se odbijajući ili privlačeći; da li neka suptilna i nevidljiva materija deluje na tela gurajući ih jedna na druge, ili su ona obdarena nekom skrivenom i nepoznatom osobinom zahvaljujući kojoj se međusobno privlače.

LEONARD OJLER
PISMA JEDNOJ NEMAČKOJ PRINCEZI. 1772. GODINA.

Sve se može dogoditi ako time upravlja neki bog.

SOFOKLE, AJANT

PLAN
KADISKOG
ZALIVA

1. Roia	8. Čiklana
2. Santa Katalina	9. Sankti Petri
3. Puerto de Santa Marija	10. Puntales
4. Kabezuela	11. Kadiz
5. Puerto Real	12. San Sebastijan
6. Karaka	13. Rio San Pedro
7. Isla	

PLAN KADIZA

1811. godine

- 1. Kaleta
- 2. Santa Catalina
- 3. Katedralija
- 4. San Felipe
- 5. Puerta de Mar
- 6. Pristanište
- 7. Puerta de Tierra
- 8. Kapucíns
- 9. Mentidero
- 10. Alameda
- 11. San Antonio
- 12. San Francisco
- 13. Carrarnica
- 14. San Haan de Dios
- 15. Kraljevski zatvor
- 16. Vinija

1.

Nakon šesnaestog udarca vezani čovek na stolu gubi svest. Koža mu je postala žuta, gotovo prozirna, a glava mu nepokretno visi sa ivice daske. Svetlost uljanice na zidu nagoveštava brazde suza na njegovim prljavim obrazima i puteljak krvi koja kaplje iz nosa. Onaj koji ga je tukao zastaje na trenutak, neodlučan, s bičem u jednoj ruci, a drugom brišući znoj sa obrva koji mu takođe natapa košulju. Potom se okreće ka čoveku koji mu stoji iza leđa, u pomrčini, naslonjen na vrata. Onaj sa bičem sada ima pogled lovačkog psa koji se izvinjava gazdi. Veliki mastif, brutalan i glup.

Uz tišinu ponovo se čuje, kroz zatvorena vratanca, kako talasi Atlantskog okeana šume na plaži. Niko ništa nije rekao otkako su povici prestali. Na licu čoveka koji stoji na vratima svetluca dvaput oživljen žar cigare.

„Nije bio on“, kaže naposletku.

Svi imamo neku tačku na kojoj se slomimo, misli. Ali ne izražava tu misao naglas. Ne pred svojom priglupom publikom. Ljudi se slamaju u tačno određenoj tački ako se zna kako da ih do nje dovedu. U pitanju su samo nijanse. Znati kada stati, i kako. Samo jedan gram više na vagi, i sve ode dođavola. Slama se. Sve u svemu, izgubljen posao. Vreme, napor. Udarci naslepo dok se pravi cilj udaljava. Beskorisni znoj, poput pandurovog koji i dalje briše obrve sa bičem u drugoj ruci, čekajući na naređenje da li da nastavi ili ne.

„Ovde nema vajde.“

Drugi ga gleda tupo, ne shvatajući. Zove se Kadalso. Dobro ime za njegovo zanimanje. Sa cigarom među zubima, čovek sa vrata prilazi stolu, pa posmatra, malo se nagnuvši, onesvešćenog: brada od sedam dana, ljuspice prljavštine na vratu, po šakama i između modričastih oteklina od biča koje mu presecaju grudi. Još tri udarca, računa. Možda četiri. Nakon dvadesetog sve je bilo očigledno, ali bilo je neophodno uveriti se. Niko ništa neće tražiti u ovom slučaju.

Radi se o jednom običnom prosjaku sa grebena. Jednom od mnogih gubitnika koje su rat i francuska opsada doneli u grad, kao što more nanosi ostatke na pesak neke plaže.

„Ovaj nije to učinio.“

Bičevalac trepće, pokušavajući to da shvati. Gotovo je moguće posmatrati kako informacija polako pronalazi put kroz uske vrleti njegovog mozga.

„Ako mi dozvolite, mogao bih...“

„Ne budi glup. Kažem ti da nije ovaj.“

I dalje ga još malo posmatra, veoma blizu. Oči su mu poluotvorene, staklaste i ukočene. Ali zna da nije mrtav. Rohelio Tizon video je dovoljno leševa u svom poslu, pa prepoznaje simptome. Prosjakovo disanje je slabo, a jedna vena, ispupčena zbog položaja vrata, sporo dobuje. Kada se nagne, komesar oseća miris tela koje ima pred sobom: kisela vlaga na prljavoj koži, mokraćna razlivena po stolu usled udaraca. Znoj od straha koji se sada hladi sa bledilom nesvestice, tako drugačiji od znoja druge osobe – životinjskog isparavanja čoveka sa bičem. Tizon s nezadovoljstvom povlači dim iz cigare i pušta da mu iz usta pobegne dugačak stub dima koji mu ispunjava nozdrve, brišući sve. Potom se uspravlja i korača ka vratima.

„Kada se probudi, daj mu nekoliko novčića. I upozori ga: ako se nekome bude žalio na ovo, zaista ćemo ga odrati... Kao zeca.“

Pušta da na tlo padne pikavac i gnječi ga vrhom čizme. Potom uzima sa stolice okrugli polucilindar, štap i sivi redengot, otvara vrata i izlazi napolje, na zaslepljujuću svetlost plaže, s pogledom na Kadiz u daljini, iza Puerta de Tijere, bele poput sveća nekog broda na kamenim zidovima koji štrče iz mora.

Roj muva zuji. Brzo dolaze ove godine, u potrazi za mrtvim mesom. Devojičino telo je još uvek tamo, na atlantskoj obali grebena s druge strane dine na čijem vrhu istočni vetar pravi peskovite rese. Klečeći pored leša, žena kojoj je Tizon naložio da dođe iz grada čeprka između njenih butina. To je poznata babica, obično pouzdana. Zovu je tetka Perehil, a nekada je bila prostitutka u Mersedu. Tizon ima više poverenja u nju i u sopstveni instinkt nego u lekara kome se policija obično obraća – pijanom, nestručnom i korumpiranom kasa-pinu. Zato dovodi nju za slučajeve kao što je ovaj. Dva u tri meseca. Ili četiri, računajući krčmaricu koju je izbo suprug i ubistvo iz ljubomore, koje je počinio neki student nad vlasnicom jednog svratišta. Ali to je druga vrsta slučajeva: jasni od početka, uobičajeni zločini iz strasti. Rutina. Ono sa devojkama je druga stvar. Posebna priča. Zlokobnija.

„Ništa“, kaže tetka Perehil kada je Tizonova senka upozori na njegovo prisustvo. „Još uvek je cela, baš kao od majke rođena.“

Komesar se zagledao u vezana usta mrtve devojke, raščupane kose i lica prljavog od peska. Četrnaest ili petnaest godina, mrškasta, sitna. Od jutarnjeg sunca joj tamni koža i pomalo otiču crte lica, ali to nije ništa u poređenju sa prizorom koji mu nude njena leđa: izranjavana udarcima biča do kostiju, koje se bele između raskomadane mesa i ugrušaka krvi.

„Baš kao i ona druga“, dodaje podvodačica.

Spušta suknju preko devojčinih nogu i ustaje, oteresavši pesak sa sebe. Potom uzima pokojničinu ešarpu, koja je bačena nedaleko, i prekriva joj leđa, oteravši roj muva s pokojnice. To je komad od mrke čoje, skroman poput ostatka odeće. Devojka je identifikovana kao konobarica ćumeza smeštenog pored grebena, na pola puta između Puerta de Tijere i Kortadure. Izašla je juče po podne, dok je još uvek bilo svetlo, zaputivši se ka gradu kako bi posetila bolesnu majku.

„Šta je sa prosjakom, gospodine komesare?“

Tizon sleže ramenima dok ga tetka Pehil radoznalo gleda. Krupna ženitina, robusna, više istrošena od života nego od godina. Ima malo zuba. Sivi koreni pomalaju se ispod farbe koja potamnjuje masne pramenove kose, prekrivene crnom maramom. Oko vrata nosi pregršt medaljona, skapulara* i brojanicu obešenu o vrpcu oko struka.

„Nije ni on? Pa vikao je kao da jeste.“

Komesar pogledom ošine babicu, a ova skreće pogled.

„Drži jezik za zubima, da ne bi i ti vikala.“

Tetka Pehil ćuti. Odavno poznaje Tizona, dovoljno da zna kada nije raspoložen za poveravanje. A danas je taj dan.

„Oprostite, don Rohelio. Šalila sam se.“

„E, pa možeš se šaliti sa krmačom od svoje majke, ako naletiš na nju u paklu.“ Tizon stavlja dva prsta u džep prsluka i vadi srebrnu kovanicu, pa joj je baca. „Gubi se odavde.“

Kada žena ode, komesar po hiljaditi put baca pogled iz svih uglova na događaje u toku dana. Istočni vetar obrisao je tragove noći. U svakom slučaju, prisustvo ljudi otkako je neki mazgar pronašao leš i obavestio obližnju krčmu na kraju su poremetili ono što je moglo da preostane. Na trenutak ostaje nepomičan, tražeći svaku naznaku koja mu je mogla promaći, a naposletku se predaje, obeshrabren. Samo jedan dugačak trag, široka brazda na jednoj strani dine, gde rastu neki žbunići, donekle mu privlači pažnju; tako da odlazi do tamo i ćučne kako bi je bolje proučio. Na trenutak, u tom položaju, ima utisak da se to već jednom dogodilo. Da je video samog sebe odranije, kako proživljava tu situaciju.

* Znak zaštite kod katoličkih vernika, dva komadića smeđeg platna, spojenih u jedno dvema vrpčama. (Prim. prev.)

Kako proverava tragove na pesku. Njegov um, međutim, odbija da jasno predstavi sećanje. Možda je to samo jedan od onih čudnih snova koji potom liče na stvaran život, ili ona druga neobjašnjiva, veoma nestalna sigurnost, da se ono što se nekom dešava već ranije dogodilo. Na kraju se uspravio, ne došavši ni do kakvog zaključka niti o doživljenom osećaju niti o samom tragu: brazdi koju je mogla napraviti neka životinja, telo koje je vučeno ili vetar.

Kada prolazi pored leša, po povratku, istočni vetar u podnožju dine pomerio je suknju mrtve devojke, otkrivajući голу nogu do prevoja kolena. Tizon nije čovek sklon nežnostima. U skladu sa svojim grubim poslom, kao i sa određenim nezgodnim crtama svog karaktera, odavno smatra da je leš samo parče mesa koje truli, kako na suncu tako i u mraku. Radni materijal, komplikacije, papirologija, istraga, objašnjenja pretpostavljenima. Ništa što Rohelija Tizona Penjaska, komesara Bariosa, Vagosa i Transeuntesa, sa pune pedeset i tri godine – trideset i dve godine službe poput starog uličnog psa – uznemiruje više nego obično. Ali sada taj prekaljeni policajac ne može da izbegne neki nejasni osećaj stida. Tako da vrhom štapa vraća nabor suknje na svoje mesto i nago milava malo peska na njega kako bi onemogućio da se ponovo podigne. Kada je to učinio, otkrio je poluzatrpami deo izvijenog i svetlucavog metala u obliku opruge. Saginje se, uzima ga i merka u šaci, odmah ga prepoznavši. To je jedan od delova šrapnela koji se rasprsnu iz francuskih bombi prilikom eksplozije. Ima ih po celom Kadizu. Ovaj je svakako doleteo iz dvorišta Čopavčevog čumeza, gde je jedna od ovih bombi nedavno pala.

Baca deo na tlo i korača ka okrečenoj zidini svratišta, gde stoji grupa radoznalaca koju na odstojanju drže dva vojnika i jedan kaplar poslato iz stražarnice San Hose na Tizonovu molbu, jer će par uniformisanih lica na vidiku nametnuti više poštovanja. Okupljene čine krčmari i krčmarice iz obližnjih gostionica, mazgari, vozači kola i dvokolica sa putnicima, poneki ribar, lokalne žene i dečica. Ispred svih njih, donekle uznapredovao u korišćenju dvostruke privilegije koju mu pruža to što je vlasnik krčme i što je obavestio vlast nakon pronalaska leša, nalazi se Pako Čopavac.

„Kažu da nije bio onaj što je unutra“, govori gostioničar kada do njega dođe Tizon.

„Dobro kažu.“

Prosjak je već dugo vremena tumarao po tom mestu, pa su ljudi iz tavernica ukazali na njega kada je pronađeno telo devojke. Čopavac ga je držao na nišanu lovačke puške zadržavši ga do dolaska policajaca i ne dozvolivši da ga mnogo maltretiraju; pao je poneki šamar i udarac kundakom. Sada su svi razočarani; posebno dečaci koji više nemaju koga da gađaju kamenjem.

„Da li ste sigurni, gospodine komesare?“

Tizon se ne zamara odgovaranjem. Posmatra deo zidine uništene pogotkom francuske artiljerije. Zamišljen je.

„Kada je pala bomba, družu?“

Pako Ćopavac mu prilazi palčeva zataknutih za pojas, s poštovanjem i izvesnom oprežnošću. Poznaje komesara i zna da je *drug* samo izraz koji može da postane opasan u ustima nekog kao što je on. Pored toga, Ćopavac nikada nije šepao, ali jeste njegov deda; a u Kadizu se nadimci sigurnije nasleđuju od novca. Kao i poslovi. Ćopavac ima sede zulufe, a u prošlosti je bio mornar i krijumčar robe, što i sada ponekad radi. Tizon zna da je podrum krčme prepun proizvoda iz Gibraltara i da u noćima mirnog mora i blagog vetra, u pomrčini, plaža vrvi od barki i prilika koje odlaze i dolaze krijumčareći pakete. Ponekad ukrcavaju čak i stoku. U svakom slučaju, dok Ćopavac plaća ono što sleduje carinicima, vojnicima i policajcima – uključujući i samog Tizona – krijumčarenje i dalje nikome neće praviti probleme. Druga stvar bi bila da se gostioničar previše pravi pametan ili ambiciozan, zanemarujući svoje obaveze, ili da krijumčari za neprijatelja, kao što rade neki u gradu i van njega. Ali to nije utvrđeno. I na kraju krajeva, od zamka San Sebastijana ka mostu Zuazo, svi se jedni prema drugima odnose na stari način. Čak i uz rat i opsadu još uvek važi izreka: živi i pusti druge da žive. To uključuje i Francuze, koji već neko vreme nisu izveli ozbiljan napad i ograničavaju se na bombardovanje izdaleka, tek da ispune obavezu.

„Bomba je pala juče ujutru, oko osam“, objašnjava gostioničar, pokazujući na zaliv ka istoku. „Došla je odande, naspram nas, iz La Kabezuele. Moja žena je širila veš i videla plamen. Potom je nastupio prasak, i u tom trenutku je grunulo tamo pozadi.“

„Da li je nanela štetu?“

„Veoma malo: ovaj komad zidine, golubarnik i nekoliko kokošaka... Najviše smo se uplašili, naravno. Moja žena se onesvestila. Da je bilo trideset koraka bliže, ne bismo o tome pričali.“

Tizon čačka zube noktom – ima zlatan očnjak na levoj strani usta – dok gleda ka morskom jeziku širine kilometar i po koji na tom mestu razdvaja greben – ovaj sačinjava poluostrvo sa gradom Kadizom, sa plažama otvorenim ka Atlantskom okeanu s jedne, i ka zalivu, luci, solanama i ostrvu Leon sa druge strane – od kopna koje su zauzeli Francuzi. Istočni vetar vazduh održava čistim, dozvoljavajući da se golim okom nazru carska utvrđenja smeštena pored toka morske vode Trokadera: Utvrđenje Luis sa desne, a sa leve strane polusrušeni zidovi Matagorde, a nešto malo iznad i iza, utvrđena baterija La Kabezuele.

„Da li je palo još bombi na ovu stranu?“

Ćopavac odmahuje glavom. Potom pokazuje ka samom grebenu, prelazeći rukom s kraja na kraj gostionice.

„Pomalo padaju na strani Aguade, a mnogo u Puntalesu. Tamo ih svakodnevno zasipaju i žive kao krtice... Ovde je udarilo prvi put.“

Tizon zamišljeno klima glavom. Još uvek gleda ka francuskim linijama, ški-
ljeći zbog sunca koje se odbija o belu zidinu, vodu i dine. Proračunava jednu
putanju i poredi je sa ostalima. To je nešto o čemu nikada nije razmišljao. Malo
zna o vojnim poslovima i bombama, a takođe nije siguran da se radi o tome.
Bio je to samo predosećaj, ili nejasni osećaj. Neki specifičan, nelagodan nemir,
koji se meša sa ubeđenošću da je to ranije doživeo, na jedan ili drugi način.
Poput partije na šahovskoj tabli – gradu – koja je već odigrana a da Tizon nije
obratio pažnju na nju. Ukupno dva pešaka, sa ovim danas. Dva pojedena pi-
ona. Dve devojke.

Možda postoji veza, zaključuje. I sam je, sedeći za stolom kafea „Koreo“, pri-
sustvovao najkompleksnijim kombinacijama. Čak ih je i sam sprovodio, nakon
što bi ih skovao, ili im se suprotstavljao nakon što bi ih razvio neki protivnik.
Intuicija poput munje. Iznenađna, neočekivana vizija. Ugodno raspoređivanje
piona, prijatna igra; a odjednom, šćućurena iza konja, lovca ili bilo kojeg pi-
ona, ukazuje se pretnja i njen dokaz: leš u podnožju dine, posut peskom koji
nanosi vetar. Kleči pred tragovima, razmišljajući. Kad bi samo mogao da se
seti, kaže u sebi, bilo bi dovoljno. Iznenađna oseća hitnu potrebu da se vrati iza
zidina grada kako bi izveo odgovarajuća istraživanja. Da napravi rokadu dok
razmišlja. Ali pre toga, ništa ne govoreći, vraća se do leša, traži u pesku metalnu
oprugu i stavlja je u džep.

U isto vreme, oko kilometar istočno od Čopavčeve gostionice, Simon Desfoso,
kapetan ađutant artiljerijskog štaba druge divizije Glavnog korpusa carske voj-
ske, sanjiv i neobrijan, proklinje stisnutih zuba dok zavodi u knjige i odlaže
pismo koje je upravo primio iz livnice u Sevilji. Kako obaveštava nadzornik
andaluzijske fabrike topova, pukovnik Fronšar, nedostaci kod tri haubice od
devet cola koje je primila jedinica pri opsadi Kadiza – na metalu se stvaraju
rupe nakon samo nekoliko pucnjeva – posledice su sabotaze izvedene u procesu
njihovog livenja: namerno je pokvarena legura, zbog čega se stvaraju pukotine
koje su u artiljerijskom žargonu poznate kao tvrdokrilci i pećine. Dva radnika
i jednog šefa, Špance, streljao je Fronšar pre četiri dana, nakon što je otkrio to
delo; ali to ne donosi utehu kapetanu Desfosou. Izvesne nade je polagao u sada
beskorisne haubice. A što je još gore: ta očekivanja delili su maršal Viktor i vr-
hovna komanda, koji ga sada požuruju da reši problem za koji nije nadležan.

„Izviđaču!“

„Izvolite.“

„Obavestite poručnika Bertoldija. Biću gore, na kuli.“

Sklonivši staro ćebe koje prekriva ulaz u njegovu baraku, kapetan Desfoso izlazi napolje, penje se drvenim merdevinama koje vode na gornji deo osmatračnice i gleda u daleki grad kroz puškarnicu. Čini to gologlav pod suncem, ruku skrštenih na leđima preko nabora indigoplavog šinjela sa crvenom postavom. To što je osmatračnica, opremljena raznim durbinima i veoma modernim mikrometrom „rošo“ sa dvostrukom prizmom od kvarca, smeštena na blagoj uzvišici između artiljerijskog utvrđenja Kabezuele i morskog vodenog toka Trokadera, uopšte nije slučajno. Desfoso je sam odabrao lokaciju nakon detaljnog proučavanja terena. Odatle može da obuhvati ceo pejzaž Kadiza i njegovog zaliva do ostrva Leon, a pomoću durбина, most Zuazo i put Čiklane. To su, na neki način, njegovi posedi. Barem teorijski: vođeni i kopneni prostor koje su pod njegovu upravu stavili bogovi rata i carska komanda. Okruženje gde autoritet maršala i generala može ponekad da se podredi njegovom. Specifično bojno polje sačinjeno od problema, isprobavanja i nesigurnosti – kao i nespavanja – gde se ne bori pomoću rovova, taktičkih poteza ili završnih napada bajonetom, već pomoću proračuna sačinjenih na listovima papira, parabola, trajektorija, uglova i matematičkih formula. Jedan od mnogih paradoksa složenog rata u Španiji jeste taj da je tako jedinstvena borba, u zalivu Kadiza, gde je važniji procentualni sastav jedne funte baruta ili brzina sagorevanja nekog fitilja od hrabrosti deset pukova, poverena sumornom kapetanu artiljerije.

Na kopnu je neprijateljska vojska nepobediva. Koliko Simon Desfoso zna, niko se nije usudio da to kaže caru tim rečima, mada su sasvim odgovarajuće. Grad je sa kopnom povezan samo uskim kamenim i peskovitim grebenom koji se proteže gotovo tri kilometra. Odbrana je, osim toga, utvrdila razne tačke jedinog prolaza, ukrštajući vodeće linije različitih baterija i pametno raspoređenih utvrđenja, koja se pored toga oslanjaju na dva dobro ograđena mesta: Puerta de Tijeru, sa garnizonom od sto pedeset topova, gde počinje grad u pravom smislu reči, i Kortaduru, smeštenu na polovini grebena, koja je još uvek u fazi izgradnje. Na samom kraju svega toga, na spoju zemljouza sa kopnom, nalazi se ostrvo Leon, zaštićeno solanama i kanalima. Tome treba pridodati engleske i španske ratne brodove ukotvljene u zalivu, i male topovnjače koje deluju na plažama i u morskim tokovima. Takva postavka trupa pretvorila bi u samoubistvo svaki francuski napad s kopna; stoga se Desfosoovi sunarodnici ograničavaju na pozicioni rat duž te linije, u očekivanju boljih vremena ili nekog obrta situacije na poluostrvu. Dok taj trenutak ne dođe, naređenje je da se stegne obruč pojačanim bombardovanjem vojnih i civilnih ciljeva – sistem u koji francusko zapovedništvo i vlada kralja Žozefa polažu skromne nade. Nemogućnost blokiranja luke ostavlja Kadizu otvorena glavna vrata – more. Brodovi sa različitim

zastavama odlaze i dolaze pred nemoćnim pogledom carskih artiljeraca; grad i dalje trguje sa španskim pobunjeničkim lukama i polovinom sveta, pa se uviđa tužna kontradiktornost da snabdevenije žive oni koji su opkoljeni od opsadnika.

Za kapetana Desfosoa, međutim, sve je to relativno. Ili ga baš i ne zanima. Opšti rezultat opsade Kadiza, uključujući i tok rata sa Španijom, ima manju težinu na vagi njegovih osećanja od posla koji tamo obavlja. On crpi svu njegovu maštu i talenat. Rat kome je odskora ozbiljno posvećen – pre toga je bio profesor fizike u artiljerijskoj školi u Mecu – za njega se sastoji iz praktične primene naučnih teorija kojima, na jedan ili drugi način, sada u uniformi kao ranije u civilu, posvećuje život. Njegovo oružje je, kako voli da kaže, računaska tablica, a njegov barut trigonometrija. Grad i okolni prostor koji se prostire pred njegovim očima nisu cilj za osvajanje, već tehnički izazov. Ovo već ne izgovara glasno, ali to misli. Privatna borba Simona Desfosoa nije problem narodne pobune već balistički problem, gde neprijatelj nisu Španci, već prepreke koje nameću zakon gravitacije, trenje i temperatura vazduha, stanje tečnosti, početna brzina i parabola koju opisuje neki pokretan predmet – u ovom slučaju, bomba – pre nego što dosegne, ili ne, tačku do koje pokušava da stigne sa odgovarajućom efikasnošću. Bezvoljno, ali prihvatajući naređenja pretpostavljenih, Desfoso je pre nekoliko dana dao nagoveštaj tog objašnjenja komisiji španskih i francuskih posetilaca koji su došli iz Madrida kako bi proučili tok opsade.

Zloćudno se smeška prisativši se toga. Članovi komisije došli su u civilnoj kočiji od Puerta de Santa Marije, klackajući se putem koji vodi duž reke San Pedro: četiri Španca i dva Francuza, žedni, umorni, žudeći da završe s tim i strahujući da će im neprijatelj pozeleti dobrodošlicu topovskom paljbom sa utvrđenja Puntales. Sišli su iz kočije otresajući prašinu sa šinjela, sakoa i šešira, dok su naokolo bacali prestravljene poglede, bezuspešno pokušavajući da pokažu neustrasivi stav. Španci su pripadali oficirskom kadru Žozefove vlade; a od Francuza, jedan je bio sekretar kraljevske dinastije, a drugi komandant bataljona Orsini, ađutant maršala Viktora, koji je za posetioce obavljao ulogu vodiča. Predložio je kratko objašnjenje slučaja, da gospoda shvati važnost artiljerije u opsadi, pa da u Madridu može da kaže da posao treba obaviti polako da bi bio uspešno ostvaren. *Chi va piano, va lontano*, dodao je – osim što je Korzikanac, ađutant Orsini je ispao i šaljivdžija. *Chi va forte, va a la morte**. I tako dalje. Tako da se Desfoso, nakon što je shvatio tu poruku, usredsredio na nju. Problem je, rekao je prišavši profesoru, sličan onom koji se postavlja pri bacanju kamena rukom. Da nema gravitacije, kamen bi nastavio pravolinijsko kretanje, ali ona postoji. Zbog toga projektili potisnuti udarnom silom baruta ne idu pravolinijski, već

* Istrajan daleko stiže. Brzoplet srlja u smrt. (Prim. prev.)

parabolično, što je posledica horizontalnog kretanja sa konstantnom brzinom koju dobijaju prilikom ispaljivanja i vertikalnog kretanja slobodnog pada koji se povećava u skladu sa vremenom koje projektil provede u vazduhu. „Da li me pratite?“, bilo je očigledno da ga s teškom mukom prate, ali je, pošto je video da je jedan član komisije to potvrdio, Desfoso rešio da poveća dozu. „Stvar je u tome, gospodo, da se postigne sila neophodna da kamen daleko stigne, a da u isto vreme smanjimo vreme koje provede u vazduhu što je manje moguće. Jer problem kod našeg kamenja, gospodo, jeste taj što su to bombe sa fitiljima vremenskog dejstva, koji imaju ograničeno vreme za eksploziju, bilo da stignu ili ne do svog cilja. Kao dodatne otežavajuće okolnosti imamo otpor vazduha, skretanje pod uticajem vetra i sve ostalo: vertikalne ose, rastojanje koje se uvećava za kvadratnu vrednost celih brojeva u skladu sa zakonom slobodnog pada, i tako dalje. Da li me još uvek pratite?“, zadovoljno je utvrdio da ga više niko ne prati. „Sve u svemu, znate već. Takve stvari.“

„Ali, da li bombe dosežu do Kadiza ili ne?“, želeo je da zna jedan od Španaca, rezimirajući opšti smisao.

„O tome se radi, gospodo“, Desfoso je krajičkom oka pogledao adutanta Orsinija, koji je izvadio časovnik iz džepa i gledao koliko je sati. „O tome se radi.“

Prisonivši oko na okular mikrometra, kapetan artiljerije posmatrao je ograđeni i beli Kadiz, svetlucav među zelenkastoplavim vodama zaliva. Blizak, a nedostižan – možda bi neki drugi čovek dodao *poput lepe žene*, ali Simon Desfoso nije jedan od tih. U suštini, francuske bombe dosežu do različitih tačaka neprijateljskih linija, uključujući i Kadiz; ali na granici svog dometa, a često čak i ne eksplodiraju. Ni kapetanovi teorijski radovi niti primena i kompetentnost carskih artiljerijskih veterana nisu do sada bili dovoljni da bombe pređu preko dve hiljade i dvesta pedeset hvati, što je razdaljina koja dopušta da najdalje dosegnu do istočnih zidina i predgrađa, ali ne dalje. Pa čak i tako, veći deo tih bombi ostane beskoristan pošto se fitilj osigurača ugasi tokom dugog putovanja: u proseku dvadeset i pet sekundi u vazduhu, između ispaljivanja i pogotka. Dok bi tehnički ideal koji gaji Desfoso – mora od koje ne može oka da sklopi, već vrši proračune pod svetlošću sveće, a ostatak dana je obuzet košmarom logaritama – bila bomba sa vremenskim dejstvom preko četrdeset i pet sekundi, ispaljena iz artiljerijskog oružja koje omogućava da pređe više od tri hiljade hvati. Kapetan na zidu svoje barake, pored mapa, dijagrama tablica i listova sa proračunima, ima okačenu mapu Kadiza gde su označena mesta pada bombi: crvenim tačkama one koje eksplodiraju, a crnom one koje padnu ugašene. Količina crvenih tačaka je poražavajuće neznatna, pored toga što su grupisane, kao i sve crne tačke, na istočnom delu grada.

„Izvolite, gospodine kapetane.“

Poručnik Bertoldi se upravo popeo na osmatračnicu. Desfoso, koji i dalje gleda kroz mikrometar i pomera bakarni točkić proračunavajući visinu i udaljenost kula od crkve Karmen, udaljava se od okulara i gleda svog ađutanta.

„Loše vesti iz Sevilje“, kaže. „Neko je preterao sa kalajem prilikom livenja topova od devet cola.“

Bertoldi je nabrao nos. On je nizak Italijan, sa trbušinom, plavih zulufa i veselog izraza lica. Iz Pijemonta, sa pet godina službe u carskoj artiljeriji. Oko Kadiza opsadnici ne pričaju samo na francuskom jeziku. Tamo ima Italijana, Poljaka, Nemaca i ostalih, ne računajući španske pomoćne trupe koje su se zaklele na odanost kralju Žozefu.

„Nezgoda ili sabotaza?“

„Pukovnik Fronšar kaže da je sabotaza. Ali poznajete već tu osobu... Ne verujem mu.“

Bertoldi se blago smeši, što njegovom licu obično daje mladalački i dopadljiv izgled. Desfosou je drag pomoćnik, uprkos njegovoj preteranoj sklonosti ka vinu iz Hereza i ka *gospodícama* iz Puerto de Santa Marije. Zajedno su otkako su pre godinu dana prešli Pirineje, nakon katastrofe u Bajlenu. Ponekad, kada Bertoldi pretera s flašom, ne persira mu iz nepažnje. Desfoso ga nikada zbog toga ne prekoreva.

„Ni ja, gospodine kapetane. Španskom rukovodiocu livnice, pukovniku Sančezu, ne dozvoljavaju da priđe pećima... Sve to nadzire direktno Fronšar.“

„Pa, prečicom je sa sebe skinuo odgovornost. U ponedjeljak je naredio streljanje tri španska radnika.“

Bertoldi naglašava osmeh dok imitira rukovanje.

„Dakle, slučaj je zaključen.“

„Tačno“, slaže se Desfoso vatreno. „A mi, bez topova.“

Bertoldi podiže prst s gestom protivljenja.

„Pazite. Još uvek imamo Fanfana.“

„Da. Ali to nije dovoljno.“

Dok priča, kapetan baca pogled na sporedni otvor ka obližnjem redu, zaštićenom zemljišnim koševima i nagibima, gde se nalazi ogroman bronzani cilindar pod nagibom od četrdeset i pet stepeni prekriven holstom – za prijatelje Fanfan. Ime mu je nadenuo Bertoldi, zalivajući ga belim vinom iz El Puerta, a radi se o prototipu ubojitog topa „Vijantroj-Ruti“ od deset cola, osposobljenom da zabije bombe težine četrdeset kilograma u istočne zidine Kadiza, ali ni metar dalje, zasada. A i to uz povoljan vetar. Kada duva sa zapada, projektili samo plaše ribe u zalivu. Na papiru, topovi izliveni u Sevilji imali bi koristi od testova i proračuna izvedenih uz pomoć Fanfana. Sada nema načina da se to proverí, barem tokom nekog vremena.

„Verujmo u njega“, kaže Bertoldi rezignirano.

Desfoso klima glavom.

„Verujem, znate to već. Ali Fanfan ima svoje granice... Kao i ja.“

Poručnik ga posmatra, a Desfoso zna da mu odmerava podočnjake. Njegova loše obrijana brada takođe ne pomaže mnogo njegovom vojničkom liku.

„Trebalo bi malo više da spavate.“

„A vi“, saosećajna grimasa ublažava strogi Desfosoov ton, „vi bi trebalo da se brinete o svojim problemima.“

„Taj slučaj me se tiče, gospodine kapetane. Moraću direktno o tome da raspravim sa pukovnikom Frošarom, ako se vi razbolite... Pre nego što se to dogodi, prelazim u redove neprijatelja. Plivajući. Znaate već da u Kadizu žive bolje od nas.“

„Lično ću se pobrinuti da vas streljaju, Bertoldi. A posle ću igrati na vašem grobu.“

U dubini duše Desfoso zna da nezgoda u Sevilji ne menja mnogo stvari. Vreme koje provodi naspram Kadiza dopušta mu da zaključi da, zbog specifičnih uslova opsade, ni stari ni novi topovi ne pomažu da se na odgovarajući način gađa to mesto. Nakon što je proučio slične situacije, kao što je opsada Gibraltara 1782. godine, zalaže se za korišćenje lakih topova velikog kalibra; ali nijedan pretpostavljeni ne deli tu zamisao. Jedina osoba koju je nakon mnogo napora uspeo da ubedi, komandant artiljerije general Aleksandre Iro, baron od Senarmona, više nije tu da ga podrži. Istakavši se u Marengu, Fridlendu i Somosijeri, general je bio previše siguran u sebe i prezirao je Špance – zvao ih je *Dagosima*, kao i svi Francuzi – do te krajnosti da se, tokom inspekcije Vijatove baterije, smeštenoj naspram ostrva Leon sa strane Čiklane, upinjao da isproba neke nove stalke zajedno sa pukovnikom Dežermoom, kapetanom Pindone-lom, zapovednikom baterije, i samim Simonom Desfosoom, koji se priključio prisutnima. General je zahtevao da sedam topova sa tog mesta otvori vatru na španske linije, konkretno u pravcu ka bateriji Galjinerasa; a kada je Pindonel prigovorio da će to privući vatru neprijatelja, koji je tamo bio moćan, general, glumeći pred njima ljutog artiljerca, skinuo je šešir i rekao da će baš on pokupiti svaku neprijateljsku granatu koja naiđe.

„Zato pucajte već jednom i ne raspravljajte se“, naredio je.

Pindonel je poslušno naredio paljbu. A istina je da je Iro pogrešio u proračunu sa šeširov za samo nekoliko centimetara: prvo đule koje je došlo kao odgovor udarilo je između njega, Pindonela i pukovnika Dežermoa, digavši ih sve u vazduh. Desfoso se spasao, jer se nalazio nešto dalje od njih, tražeći neko skrovi-to mesto da mokri, pored nekih koševa ispunjenih zemljom koji su ublažili udar. Tri pokojnika sahranjena su u čiklanskoj Kapeli Svete Ane, a sa baronom

od Senarmona u grob je otišla i nada kapetana Desfosoa da Kadiz bude potučen lakim topovima. Ostala mu je samo uteha da o tome može da priča.

„Golub“, izgovara poručnik Bertoldi.

Desfoso proučava nebo u pravcu na koji mu je ukazao njegov pomoćnik. Leteći pravolinijski od Kadiza, ptica upravo prelazi zaliv, ravnodušno prolazi iznad diskretnog golubarnika smeštenog pored barake artiljeraca i preleće obalu u pravcu Puerto Reala.

„Nije od naših.“

Dva oficira se gledaju, a potom adutant skreće pogled uz znalački osmeh. Bertoldi je jedini s kim Desfoso deli profesionalne tajne. Jedna od njih je da bi bez golubova pismonoša bilo nemoguće ucrtavati crvene i crne tačke na mapi Kadiza.

Brodovi na uramljenim slikama na zidovima i makete zaštićene u vitrinama deluju kao da plove u pomrčini malog kabineta opremljenog mahagonijem, oko žene koja piše za radnim stolom, na pravougaonom polju osvetljenom uskim zrakom sunca koji ulazi kroz gotovo potpuno navučene zavese na jednom od prozora. Ta žena zove se Lolita Palma i ima trideset i dve godine: što je doba u kojem svaka osrednje lucidna stanovnica Kadiza gubi nadu za udaju. U svakom slučaju, brak već duže vreme nije jedna od njenih glavnih briga, čak ni ne čini deo njih. Druge stvari je uznemiravaju. Vreme oseke pri drugom napadu, na primer. Ili kretanje jedne francuske korsarske feluke koja obično operiše između Rote i uvala Sanlukara. Sve to danas ima veze sa neumitnim doplovljavanjem, koje jedan od slugu te kuće, stražareći na vidikovcu smeštenom na terasi, prati durbinom otkako su sa kule Tavira objavili da na zapadu vide jedra broda koji ulazi u zaliv tri kilometra ka jugu od sprudova Rote. Moglo je biti reći o *Marku Brutu*, brigantinu od dvesta osamdeset tona i sa četiri topa, koji je kasnio dve nedelje pri povratku iz Verakruza i Havane noseći tovar kafe, kakaoa, kampehovog drveta i novčanim kapitalom u vrednosti od petnaest hiljada trista pezosa, a čije ime je upisano u registar incidenata trgovačkih brodova uz napomene: *kasne, bez novosti, nestali, izgubljeni*. Ponekad, imena smeštena u poslednje dve kolone budu propraćena snažnim i nepobitnim komentarom: *sa celokupnom posadom*.

Lolita Palma nadnosi se nad pismo na engleskom, zastajući da pogleda pribeležene cifre na jednoj od stranica obimne knjige prometa robe koja joj stoji otvorena na stolu pored mastionice, srebrnog pehara sa pregršt dobro zarezanih pera, desikanta i pribora za pečatiranje. Radi oslanjajući se na kožnu fasciklu koja je pripadala njenom ocu, sa inicijalima *T. P.*, Tomas Palma. Pismo u čijem zaglavlju je naziv porodične firme „Palma i Deca“, registrovane pred beležnikom